

Huoltovarmuus puolustus- ja turvallisuushankintalaissa

Sotatieteiden päivät 3.11.2021

VT, OTM Otso Pohjalainen

edit. 22.11.2021

Lähtökohtia

- Laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista (1531/2011, jäljempänä PUTU-laki) tuli voimaan 1.1.2012. Lailla pantiin täytäntöön direktiivi 2009/81/EY (puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi).
- PUTU-lain 1 §:n 2 momentin mukaan lain tavoitteena on valtion keskeisiä turvallisuusetuja vaarantamatta tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia tarjota tavaroita, palveluita ja rakennusurakointia julkisten puolustus- ja turvallisuushankintojen tarjouskilpailuissa.

Huoltovarmuutta koskevat vaatimukset EU-hankinnoissa

- PUTU-lain 34 §:n 1 momentin 7 kohdassa huoltovarmuutta koskevat vaatimukset mainitaan seikkoina, jotka on ilmoitettava tarjouspyynnössä tai soveltuvin osin hankintailmoituksessa.
- PUTU-lain 40 §:n mukaan hankintayksikkö voi asettaa hankintasopimuksen toteuttamiselle erityisehtoja, jotka voivat koskea muun ohella erityisesti huoltovarmuutta. Edellytyksenä on, että ehdot ovat syrjimättömiä ja yhteisöoikeuden mukaisia ja että niistä ilmoitetaan hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.
- PUTU-lain 42 § 1 mom.: ”Jos hankinta sisältää huoltovarmuutta koskevia vaatimuksia, on hankintayksikön määriteltävä ne hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.”

- Huoltovarmuuden kannalta keskeisen 42 §:n perustelujen (HE 76/2011 vp, s. 85) mukaan huoltovarmuudella yleisesti tarkoitetaan ”kykyä sellaisten **yhteiskunnan taloudellisten perustoimintojen ylläpitämiseen**, jotka ovat välttämättömiä väestön elinmahdollisuuksien, yhteiskunnan toimivuuden ja turvallisuuden sekä maanpuolustuksen materiaalisten edellytysten turvaamiseksi vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa.
- Käsitteeseen liittyy olennaisesti myös yhteiskunnan kriittisten järjestelmien toimintavarmuus.
- Sotilaallinen huoltovarmuus on osa yhteiskunnan yleistä huoltovarmuutta. Sotilaallisen huoltovarmuuden voidaan katsoa sisältävän materiaalisen huoltovarmuuden (eli toimitusvarmuuden) lisäksi myös teollisen osaamisen ylläpitämisen, huollon ja ylläpidon, tutkimus- ja kehitystoiminnan, laadunvarmistuksen, vientilupakäytännöt sekä poliittiset ja taloudelliset näkökohdat.
  - [Huoltovarmuutta sellaisenaan ei ole määritelty EU-oikeudessa. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin kontekstissa huoltovarmuus ymmärretään erityisesti materiaalin ja palvelujen toimitusvarmuutena (”security of supply”).]

- Sotilaallinen huoltovarmuus ei rajoitu vain puolustussektorille, vaan se kattaa myös maanpuolustuksen kannalta välttämättömien taloudellisten toimintojen turvaamisen poikkeusoloissa.”
- Hallituksen esitys mainitsee huoltovarmuusvaatimusten mahdollisina kohteina myös:
  - tietoliikenteen, tietojärjestelmien ja viestinnän toimintavarmuuden,
  - kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin turvaamisen,
  - tiettyjen lääkkeiden tai terveydenhuollon elintärkeiden tarvikkeiden saatavuuden turvaamisen ja
  - elintarvikehuollon.

Mahdolliset huoltovarmuusvaatimukset EU-hankinnan tarjouspyynnössä

42 § sisältää esimerkinomaisen listan vaatimuksista, joita hankintayksikkö voi vaatia tarjoajalta. Vaatimusten on oltava suhteellisuusperiaatteen mukaisia ja syrjimättömiä muun muassa tarjoajan kansallisuuden suhteen, jollei muuhun ole objektiivisesti katsoen perusteita (ks. HE 76/2011 vp, s. 85–88).

42 §:n 2 momentin mukaan hankintayksikkö voi vaatia, että tarjous sisältää muun muassa:

- 1) todistuksen tai asiakirjat, jotka osoittavat hankintayksikköä tyydyttävällä tavalla, että tarjoaja pystyy noudattamaan hankintaan liittyviä tavaroiden vientiä, siirtoa ja kauttakuljetusta koskevia vaatimuksia, mukaan lukien yhdeltä tai useammalta valtiolta saadut tätä koskevat asiakirjat;
  - Tämä voi koskea erityisesti toisesta jäsenvaltiosta tulevaa tarjoajaa tai alihankkijaa

- 2) tarjoajan ilmoituksen kaikista tuotteiden tai palveluiden taikka niiden tulosten luovuttamista, siirtoa taikka käyttöä koskevista rajoituksista, jotka johtuvat vientivalvonnasta tai tietoturvasuojajärjestelyistä;
  - Mm. osat ja alajärjestelmät, joita hankintayksikkö ei saa modifioida, luovuttaa edelleen tai käyttää muualla kuin kotimaassaan.
  - Tai joiden myynti hankintayksikölle vaatii vientiluvan tai muun vastaavan luvan kolmannen maan viranomaisilta tai jonka käyttöä, varastointia ja ylläpitoa toimittajan sijoittautumisvaltion tai kolmannen valtion viranomaiset erikseen valvovat.
  - Hankintayksiköllä intressi saada tieto ko. rajoituksesta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

- 3) todistuksen tai asiakirjat, jotka osoittavat, että tarjoaja kykenee toimitusketjun rakenteen ja sijainnin puolesta noudattamaan hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä esitettyjä huoltovarmuutta koskevia vaatimuksia, sekä tarjoajan sitoumuksen, että mahdolliset muutokset toimitusketjussa sopimuksen toteuttamisen aikana eivät haittaa näiden vaatimusten noudattamista;
  - Voi koskea esim. hankinnan kohteen huoltoa, kunnossapitoa ja korjauskykyä. Tarjoajan olisi näytettävä toteen toimitusketjun luotettavuus ja vakaus ja että sillä on vakiintunut, riittävä ja oikein organisoitu logistiikka.
  - Mahd. muutokset tarjoajan alihankintaketjussa eivät saa haitata hankintaan liittyvien vaatimusten toteuttamista.

- 4) tarjoajan sitoutumisen perustaa tai ylläpitää hankintayksikön kriisitilanteiden lisätarpeiden täyttämiseksi tarvittavaa kapasiteettia erikseen sovittavien ehtojen mukaisesti;
- 5) tarjoajan kansallisilta viranomaisilta saamat asiakirjat, jotka koskevat kohdan 4 mukaisen vaatimuksen täyttämistä;
  - Hankintasopimus voidaan joutua ylittämään poikkeusoloissa tai poikkeusolojen uhatessa. Voidaan tarvita hankitun tavaran lisätoimituksia, tai sitten hankitun tavaran kunnossapito- ja huoltopalveluiden tarve lisääntyy.
  - Kriisiajan lisätarpeita koskevista periaatteista voi sopia jo hankintasopimuksessa, vaikka varsinaisista lisätarpeista voidaankin sopia myöhemmin.

- 6) tarjoajan sitoutumisen toteuttaa hankintasopimuksen kohteena olevien tuotteiden huolto, uudenaikaistaminen tai mukauttaminen;
  - Miten käytönaikaiset huolto-, ylläpito- tai modernisaatiotyöt hoidetaan.
  - Vasteaikoihin liittyvät vaatimukset.

- 7) tarjoajan sitoutumisen ilmoittaa hankintayksikölle riittävän aikaisin kaikista sellaisista tarjoajan organisaation, toimitusketjun tai strategian muutoksista, jotka voivat vaikuttaa tarjoajan velvoitteisiin hankintayksikköä kohtaan;
  - Liittyvät mm. hankintayksikön riskiarviointiin.
  - Hankintayksikön mahdollisuus riittävän ajoissa harkita vaihtoehtoisia ratkaisuja.

- 8) tarjoajan sitoutumisen toimittaa hankintayksikölle erikseen sovittujen ehtojen mukaisesti kaikki tarvittavat erityisvälineet, mukaan luettuna tekniset piirustukset, luvat ja käyttöohjeet, varaosien, komponenttien, osakokonaisuuksien ja erikoistestivälineiden tuottamiseksi siinä tapauksessa, että tarjoaja ei pysty enää tarjoamaan näitä tuotteita.
  - Siltä varalta, että tarjoaja jostain syystä lopettaa tuotantonsa.

- 42 §:n 3 momentin mukaan tarjoajaa ei voida vaatia hankkimaan Euroopan unionin jäsenvaltiolta sitoumusta, jolla rajoitettaisiin kyseisen Euroopan unionin jäsenvaltion vapautta soveltaa kansainvälisen oikeuden tai unionin oikeuden mukaisesti sen kansallisia vientiä, tavaroiden siirtoa tai kauttakuljetusta koskevia määräyksiä.
  - Ei voi siis vaatia esim. sitä, ettei mahdolliselle vientiluvalla ole tulevaisuudessakaan esteitä, koska lupaharkinta on sidottu luvan hakuajankohtaan.
- Alkuperäisen hallituksen esityksen mukaan eräissä poikkeuksellisissa tapauksissa huoltovarmuuden tason turvaaminen voisi oikeuttaa hankintayksikön myös sulkemaan nykyisen toimittajan tarjouskilpailun ulkopuolelle (ns. toissijaisen lähteen sopimus).

Soveltuvuus, vertailu ja alihankkijat

- PUTU-lain 50 §:n 1 momentin mukaan hankintayksikkö voi osana ehdokkaan soveltuvuusvaatimuksia esittää mm. ehdokkaiden tai tarjoajien huoltovarmuutta koskevia vaatimuksia sekä vaatia ehdokkaita ja tarjoajia esittämään siihen liittyviä selvityksiä. 2 momentin mukaan vaatimusten on liityttävä ehdokkaan ja tarjoajan edellytyksiin toteuttaa hankinta, ja ne on suhteutettava hankinnan luonteeseen, käyttötarkoitukseen ja laajuuteen.
- Huoltovarmuus voi olla PUTU-lain 57 §:n mukaan myös vertailuperuste, jonka avulla hankintayksikkö valitsee kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen.
- PUTU-lain 63 §:n mukaan hankintayksikkö voi myös esittää alihankkijan huoltovarmuutta koskevia vaatimuksia. Tästä samoin kuin muista alihankkijan soveltuvuutta koskevista vaatimuksista on ilmoitettava hankintailmoituksessa.

Huoltovarmuus kansallisissa ja SEUT 346 1 b -hankinnoissa

- PUTU-lain 10 luvussa säädetään EU-hankintoja kevyemmistä menettelyistä, joita käytetään mm. EU-kynnysarvon alittavissa mutta kansalliset kynnysarvot ylittävissä sekä keskeisten turvallisuusetujen mukaisia toimenpiteitä vaativissa kansalliset kynnysarvot ylittävissä puolustushankinnoissa (SEUT 346 1 b -hankinnat. SEUT 346 1 a -hankinnat voivat puolestaan jäädä pääasiassa lain soveltamisalan ulkopuolelle).
- Lähtökohta: PUTU-lain 69 §:n 1 momentin mukaan hankintayksikön on pyrittävä hyödyntämään olemassa olevat kilpailuolosuhteet ja toteuttamaan hankinta ensisijaisesti tarjouskilpailun kautta. Tarjouksia on pyydettävä hankinnan kokoon ja laatuun nähden riittävä määrä kilpailun varmistamiseksi.
- 3 momentti kuitenkin sallii hankintayksikön pyytää tarjouksen **suoraan yhdeltä toimittajalta**, jos tarjouskilpailua **ei voida järjestää** maanpuolustukseen, valtion turvallisuuteen **tai huoltovarmuuteen** liittyvistä perustelluista syistä.

Kiitos!